

Mártonffy Balázs – Kaló József –
Csizmazia Gábor – Berényi György

Az amerikai evangéliumi mozgalom



Olvasópróba

© A szerzők, a szerkesztő

© Nemzeti Köszölgáláti Egyetem – Ludovika Egyetemi Kiadó



LUDOVIKA
EGYETEMI KIADÓ

Az amerikai evangéliumi mozgalom

Vákát

Mártonffy Balázs – Kaló József –
Csizmazia Gábor – Berényi György

Az amerikai evangéliumi mozgalom



LUDOVIKA
EGYETEMI KIADÓ

Budapest, 2023

Szerzők
Berényi György
Csizmazia Gábor
Kaló József
Mártonffy Balázs

Lektor:
Magyarics Tamás

A borítón Thomas Cole (1801–1848) Az építész álma (1840, Ohio, Toledo Museum of Art)
című festményének részlete látható

Kiadja a Nemzeti Közszerzői Egyetem
Ludovika Egyetemi Kiadó
A kiadásért felel: Deli Gergely rektor

Székhely: 1083 Budapest, Ludovika tér 2.
Kapcsolat: kiadvanyok@uni-nke.hu

Felelős szerkesztő: Varga Zoltán
Olvasószerkesztő: Bíró Csilla
Korrekter: Resofszi Ágnes
Tördelőszerkesztő: Stubnya Tibor

ISBN 978-963-531-802-5 (nyomatott)
ISBN 978-963-531-803-2 (elektronikus PDF) | ISBN 978-963-531-804-9 (ePub)

© A szerzők, 2023
© A kiadó, 2023

Minden jog védve.

Tartalom

Előszó

1. fejezet – Kaló József: Az evangéliumi kereszténység történelmi gyökereitől napjainkig – Teológiai, társadalmi és politikai meghatározottsága	11
Felhasznált irodalom	41
2. fejezet – Csizmazia Gábor: Modern idők – Az evangéliumi keresztények politikai nézetei és kiemelkedő képviselői az amerikai közéletben	45
Bevezetés	45
Az evangéliumi keresztények főbb politikai irányzatai	46
Az „új keresztény jobboldal” főbb képviselői	47
Morális Többség	47
Keresztény Koalíció	50
A „keresztény baloldal” főbb képviselői	53
Az előfutárok és a Chicagói Nyilatkozat	53
Jövevények (Sojourners)	54
Az evangéliumi keresztények politikai aktivitása	58
Az evangéliumi keresztények politikai sikeressége	58
Jimmy Carter	58
Ronald Reagan	60
George W. Bush	61
Donald J. Trump	63
Az evangéliumi keresztények politikai stratégiái	65
Felhasznált irodalom	70
3. fejezet – Berényi György: Posztszekuláris kor – Az evangéliumi kereszténység kilátásai a jövőre	73
Bevezetés	73
Posztszekuláris kor	74
Milyen is az új világrend? (Geopolitika és geovallás)	75
9/11 után	76
Barack Hussein Obama és az evangéliumiak	78
Donald Trump círusi felemelkedése	80
Trendek és kontextus	83
Posztszekuláris, poszt- <i>truth</i> , posztevangéliumi (?)	87
Összefoglalás (itt tartunk)	89
Felhasznált irodalom	91
4. fejezet – Mártonffy Balázs: Az evangéliumi kereszténység és a törvényhozás	95
Bevezetés	95
A kongresszusi választások és a törvényhozás folyamata	97
A kongresszusi szerep: jelenlét és érdekképviselet	99
A szövetségi állami törvényhozási jelenlét	103
A lobbizás intézményei és szerepe	105
Napjaink és a polarizáció	107
Összegzés	108
Felhasznált irodalom	109

5. fejezet – Csizmazia Gábor: Munka és hagyaték – Az evangéliumi keresztények hatása az abortuszvitára	111
Bevezetés	111
Az abortuszliberalizáció kiemelt jogesetei	112
Az evangéliumi keresztények belépése	115
Kiemelt törvényhozási kezdeményezések	118
Több szinten vívott politikai és jogi küzdelem	121
Felhasznált irodalom	125
6. fejezet – Berényi György: Kommunikáció – A keresztény média szerepe és befolyása az Egyesült Államokban	127
Bevezető	127
Rövid médiatörténet(i perspektíva)	128
Prédikációk minden mennyiségben – éloszóban, írott formában	128
Evangelizációs irodalom és tömegtermelés	129
Rádió	131
Televízió	132
Nyomtatott média	133
Az amerikai örökség megőrzése	134
A média szerepe és befolyása	135
A modern teológia és az új médiumok	135
Teleevangélisták mint az új amerikai keresztény médiakultúra	137
Az elektronikus egyháztól a politikai aktivistáig	140
Úrkorszak és világvégevárás	143
Digitalizáció és új média	145
Törzsi média – 21. század	146
Felhasznált irodalom	149
7. fejezet – Mártonffy Balázs: Az evangéliumi keresztények hatása a külpolitikára, különösen az izraeli kapcsolatokra	153
Bevezetés	153
Az Egyesült Államok külpolitikája mint küldetéstudat	155
Az Egyesült Államok külpolitikájának két elemzési kerete	157
Az Egyesült Államok Izrael-politikája	159
Az amerikai evangéliumi mozgalom Izrael-politikája	161
Az Izrael-lobbi befolyása az Egyesült Államok Izrael-politikájára	162
Összegzés	164
Felhasznált irodalom	165
8. fejezet – Csizmazia Gábor: Küldetés – Az evangéliumi keresztények szerepe a „demokráciaexportban”	167
Bevezetés	167
Az evangéliumi keresztények és az amerikai külpolitika	168
Elméleti kontextus	168
Történeti háttér	171
Értékalapú ügyek: vallásszabadság, emberi jogok és demokrácia	173
Vallásszabadság	174
Emberi jogok	177
A demokráciaexport és dilemmái	179
Felhasznált irodalom	183

Előszó

Jelen kötetünk egy, a hazai közönség előtt kevéssé ismert téma bemutatását tűzte ki célul: az amerikai evangéliumi mozgalmat kívánjuk bemutatni társadalmi, politikai, kulturális és teológiai aspektusokat vizsgálva. Az amerikai evangéliumi mozgalom egy-egy szűk részével bizonyosan gyakran találkozunk az olvasó, viszont itt mi egy, a mozgalmat keretbe helyező, átfogó és összefoglaló könyvet készítettünk el. Terjedelmi okokból a kifejtés nem lehetett teljes, mégis úgy gondoljuk, hogy egy olyan könyvet adunk leendő olvasóink kezébe, amely a leglényegesebb és legmarkánsabb vonatkozásait feltárja az itthon eddig kevéssé kutatott területnek.

Az amerikai evangéliumi mozgalom egy rendkívül szerteágazó, számos irányzatot magában foglaló csoportot jelöl, amelynek tagjai a kezdetektől markáns teológiai, társadalmi és politikai nézetekkel rendelkeznek. A mozgalom története bizonyítja, hogy rendkívüli rugalmasság, megújulási képesség jellemzi. Annak ellenére, hogy számos alkalommal prognosztizálták megszűnését, erre sorozatosan rácafélt, így napjaink Amerikájának továbbra is meghatározó, befolyásos világnézeti csoportja. Hatása elvitathatatlan az amerikai politikai és társadalmi rendszernek, magának az amerikai történelemnek az alakításában, s globális kapcsolatrendszerét is tekintetbe véve kijelenthetjük, hogy a 21. század körülményei között is érdemes tárgya a tudományos alaposággal végrehajtott elemzéseknek. Nyugati világunk jelenlegi formájában bizonyosan nem létezne nélküle, s a jövő kihívásait tekintve megállapíthatjuk: a zsidó-keresztény értékrend fennmaradásában továbbra is meghatározó szerep hárul rá.

Ma már Magyarországon is közismert tény, hogy az Amerikai Egyesült Államok a nyugati kultúrkörön belül az egyik, ha nem a legvallásosabb ország, így a kötetben bemutatjuk, hogy az amerikai politikai rendszer értelmezéséhez is elengedhetetlen a vallás figyelembevétele. Az amerikai identitásban és küldetésstudatban az amerikai evangéliumi mozgalomban is fellelhető értékeket figyelhetjük meg, kiemelten az amerikai külpolitika irányainál, illetve ezek változásánál. Ez az evangéliumi hatás már az Egyesült Államok alapításakor is jelen volt, és azóta váltakozó intenzitású befolyást gyakorol az Egyesült Államok külpolitikájára. Az amerikai evangéliumi mozgalom értékei egyfajta amerikai küldetésstudattal azonosulnak, mivel az Egyesült Államok identitásképeinek integráns eleme az amerikai különlegességtudat (American exceptionalism).

Mindemellett az Egyesült Államok legfőbb vezető politikusai számára fontos a vallás és a vallási hovatartozás, és az amerikai evangéliumi egyházak már jó ideje komoly hatást gyakorolnak az amerikai politikai létre, kezdve az elnökkel.

A modern evangéliumi keresztények politikai aktivitása kiemelkedő. Látványos fellépésük az 1960–70-es évek társadalmi-kulturális, valamint politikai és jogi változásaira (a szexuális forradalomra, a vietnámi háború és a Watergate-ügy körüli politikai vitákra, illetve polgárjogi fejleményekre) irányuló reakcióként fogható fel. Bár az evangéliumi keresztényeket leginkább az amerikai konzervatív és jobboldali politikai erővel szokás társítani, ez csak részben állja meg a helyét. A modern evangéliumi keresztények politikai-ideológiai orientációját alapjaiban meghatározzák a Biblia tanításaiból levezetett erkölcsi elvárásokra helyezett súlypontok: míg jobboldali szárnyuk szűkebb és a mai politikai kontextusban konzervatívnak mondott értékeket tart figyelmének középpontjában, addig baloldali szárnyuk alapvetően a progresszív témákkal, problémákkal foglalkozik.

Az evangéliumi keresztények csoportja a közhitel szerint az átlagosnál is kevesebbet foglalkozik a külvilággal, és ha mégis, akkor inkább elszigetelődéspárti. Csakhogy nem egységes tömb, ugyanis míg jobboldali szárnyát főleg a hazai társadalmi és kulturális vitákban is előtérbe helyezett témák (például az abortusz) foglalkoztatják, addig baloldali szárnyának fókuszában szélesebb, a nemzetközi politikához közvetlenebb módon kapcsolódó témák (például a háború) találhatók. Mindemellett az evangéliumi keresztények külpolitikai érdeklődése gyakran e témákon belül felmerülő esetekre korlátozódik, vagyis aktivitásuk egy átfogó világnépfelfejtése helyett többnyire csak egy-egy konkrét ügyben folytatott kampányban ölt testet. Mindazonáltal e társadalmi csoport az elmúlt évtizedekben számos alkalommal kivette részét az amerikai külpolitika formálásából, elkötelezett és eredményes fellépést tanúsítva a szabadság és az emberi jogok nemzetközi helyzetének javításában.

Az Egyesült Államokban az abortusz szabályozásának ügye több évtizedes múltra tekint vissza, és egy mindmáig ellentmondásos kérdésként van jelen a közéletben. Az ügyben jogi mérőföldkőnek számító 1973-as Roe v. Wade jogesetben hozott legfelsőbb bírósági döntésig bezárólag az életpárti mozgalom élvonalában római katolikusok és demokraták álltak, mára azonban szerepüket a Republikánus Párttal szorosabb kapcsolatot ápoló evangéliumi keresztények vették át. Az abortusz- és az életpárti aktivisták küzdelme politikai és jogi síkon zajló vitákban ölt testet, helyszínei pedig kiterjednek az abortuszklinikák és válságterhességi központok bejáraitól kezdve az állami és szövetségi törvényhozáson

át az elnökválasztásokig és a Legfelsőbb Bíróság elé került jogi perek világáig. Ennek megfelelően a több szinten zajló vita rendkívül intenzív, a témára irányuló politikai figyelem pedig az elmúlt években tovább fokozódott.

Az amerikai jövő teljesen nyitott, azonban jelenleg elképzelhetetlen az evangéliumi hatás és karakter nélkül. A 21. század evangéliumi karaktere nem egy felekezet, nem is egy koherens keresztény tradíció, hanem leginkább egy igen összetett és fluid mozgalom, biblikus társadalmi törzsek plurális identitása, amelynek egyik legmeghatározóbb vonása a kereszténység megújításának a szándéka és a (neo-) protestáns küldetéstudat beteljesítése. Ennek ellenére, ahogy a múltban sem, úgy valószínűleg a jövőben sem egy konkrét társadalmi irányzat vagy tradíció víziója szerint kell az amerikai folytatást elképzelni, hanem inkább a meglévők metszetében, okos dinamikájában, amelyben maga a (neo-) evangéliumi tradíció komoly erőforrásokkal és tartalékokkal rendelkezik. Mi több, ezt a közös metszetet politikai oldaltól függetlenül egy evangéliumi (jót váró) jövőkép jellemzi, amely töretlenül hisz az amerikai nemzet nagyságában és küldetéstudatában.

Budapest, 2021. október 31.

A szerzők